

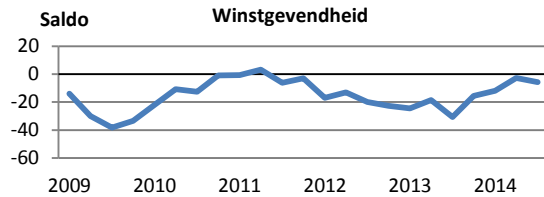
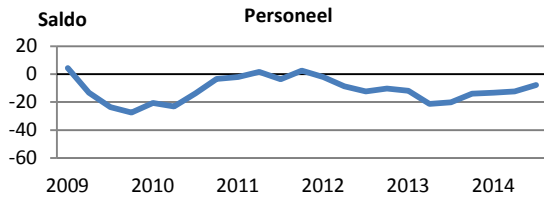
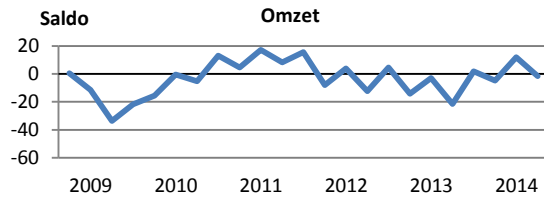
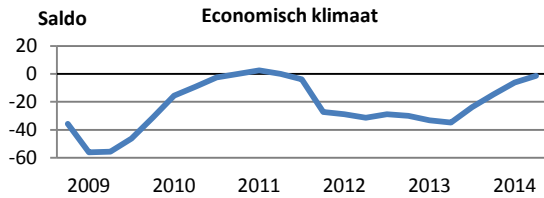
Conjunctuurenquête Nederland tweede kwartaal 2014:

Bedrijfsleven optimistischer

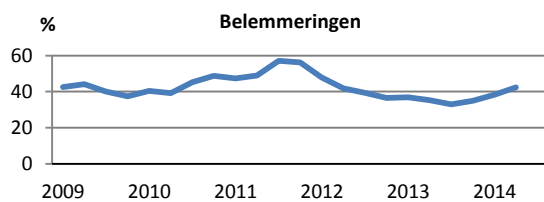
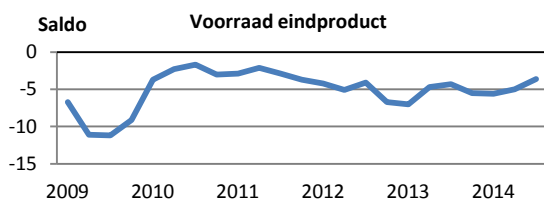
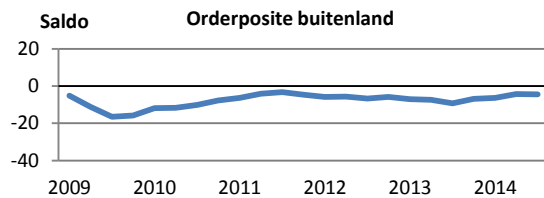
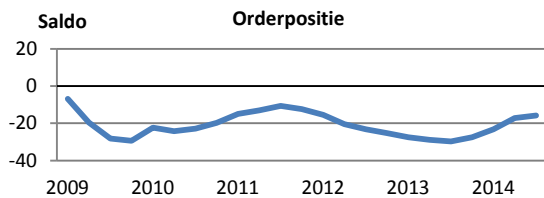
- Minder belemmeringen voor activiteiten
- Ondernemers verwachten verbetering van economisch klimaat
- Ondernemers minder negatief over personeelsomvang en investeringsplannen
- Ondernemers Utrecht en Noord-Brabant meest positief gestemd

COEN-DASHBOARD (I)

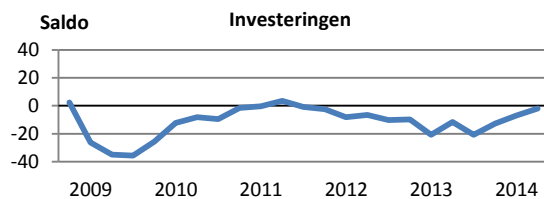
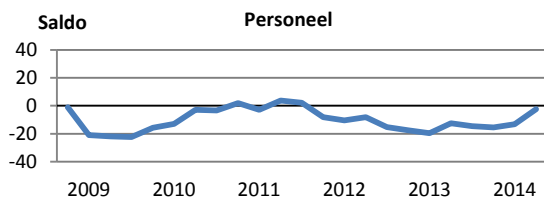
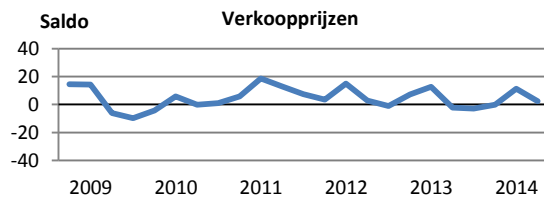
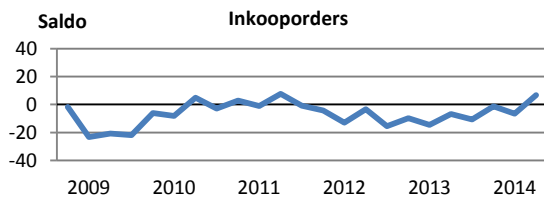
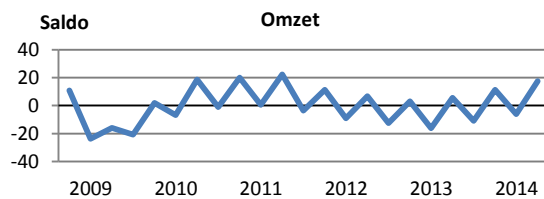
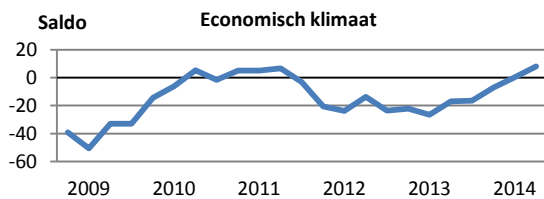
Ontwikkelingen vorig kwartaal

Oordelen en belemmeringen

Verwachtingen voor lopend kwartaal

COEN in het kort

Ontwikkelingen in eerste kwartaal

- Het economisch klimaat is in het eerste kwartaal nauwelijks veranderd, na een onafgebroken periode van drie jaar met door bedrijven gemelde verslechtering .
- De omzet bleef in het eerste kwartaal nagenoeg gelijk, na een aanzienlijke stijging in het vierde kwartaal. Deze ontwikkelingen zijn niet ongebruikelijk, vanwege seizoen effecten. Vergeleken met het eerste kwartaal van 2013 is er sprake van een veel gunstigere omzetontwikkeling.
- Ook in het eerste kwartaal van dit jaar hebben de bedrijven personeel afgestoten. De groep bedrijven waarbij de werkgelegenheid afnam is echter kleiner dan in de afgelopen twee jaar het geval was.
- Winstgevendheid is in het eerste kwartaal afgenomen bij iets meer bedrijven dan in het vierde kwartaal van 2013. De afname van de winstgevendheid was bij beduidend minder bedrijven dan in de afgelopen drie jaar.

Oordelen en belemmeringen aan het begin van het tweede kwartaal

- Het oordeel over de orderpositie is nog steeds negatief, maar de ondernemers zijn minder negatief over hun werkvoorraad dan in de afgelopen twee en een half jaar.
- Ook het oordeel over de buitenlandse orderpositie is iets verbeterd.
- Het oordeel over de omvang van de voorraden is iets verbeterd, vergeleken met de voorgaande kwartalen. Toch zijn er nog altijd meer bedrijven die hun voorraden te groot vinden dan bedrijven die hun voorraden als te klein beoordelen.
- Het aantal bedrijven dat belemmeringen ondervond, is verder afgenomen

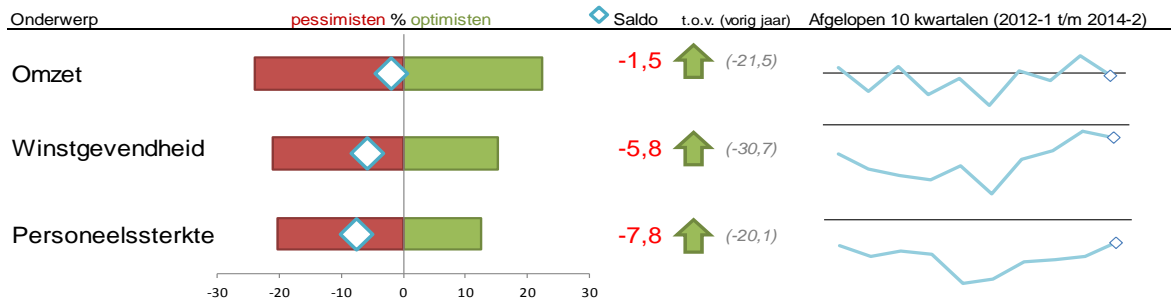
Verwachtingen voor tweede kwartaal

- Voor het eerst in drie jaar verwachten de ondernemers per saldo een verbetering van het economisch klimaat.
- De omzet zal naar verwachting toenemen. Een toename in het tweede kwartaal is niet ongebruikelijk wegens seizoen effecten. De groep bedrijven die een toename verwacht is groter dan in de tweede kwartalen van 2012 en 2013.
- Meer inkooporders verwacht. Voor het eerst in drie jaar zijn er meer ondernemers die denken hun inkoop uit te breiden dan ondernemers die denken hun inkoop te minderen.
- Er worden per saldo nauwelijks veranderingen in de afzetprijzen verwacht.
- Het aantal ondernemers dat verwacht personeel af te stoten is nog slechts licht in de meerderheid. In het afgelopen kwartaal groeide het aantal bedrijven dat verwacht personeel aan te nemen en daalde het aantal dat afstoot van personeel voorziet.
- Ondernemers zijn minder negatief over investeringsplannen. De groep die hogere investeringen verwacht groeide gestaag de afgelopen kwartalen, terwijl de groep met lagere investeringsvoornemens kleiner werd.

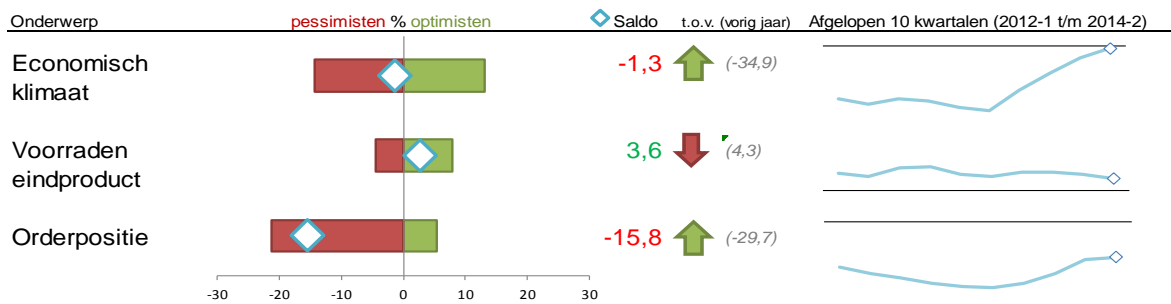
COEN-DASHBOARD (II)

Dashboard Conjunctuurenquête Nederland Tweede kwartaal 2014

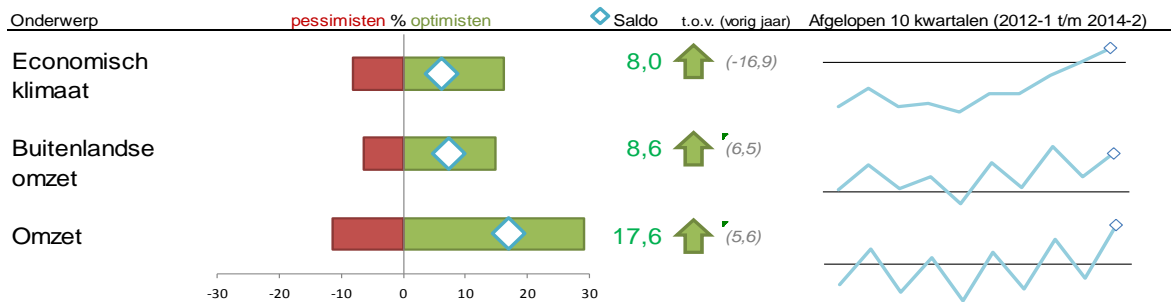
Ontwikkelingen vorig kwartaal

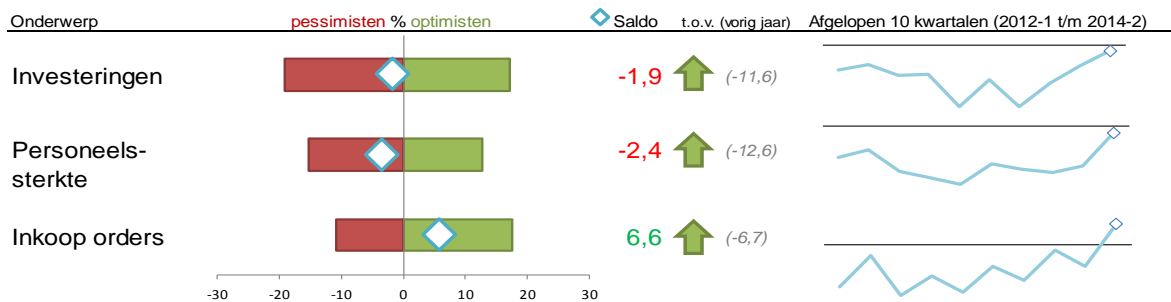
Beoordelingen van de ondernemer (begin van het kwartaal)

Verwachte ontwikkelingen lopend kwartaal

Verwachte bedrijfsvoering lopend kwartaal

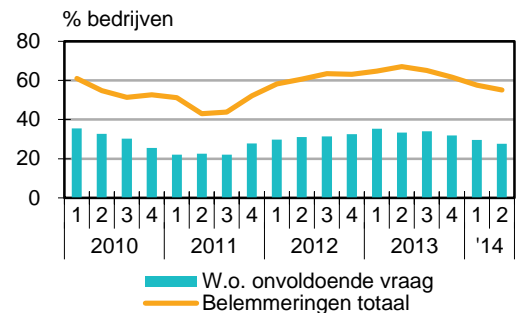
Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

Uitgelicht

Belemmeringen

Het aantal bedrijven dat aangeeft belemmeringen te ondervinden bij het uitoefenen van de bedrijfsactiviteiten, is verder afgenomen. Aan het begin van het tweede kwartaal gaf 55 procent aan belemmeringen te ervaren. Een jaar eerder was dit nog 67 procent. Onvoldoende vraag naar product of dienst is ook nu het meest als belemmering genoemd, maar door minder ondernemers dan in voorgaande kwartalen. Toch heeft nog bijna 3 op de 10 ondernemers hier last van. Financiële beperkingen zijn door ruim 1 op de 10 ondernemers gevoeld.

Belemmeringen

Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

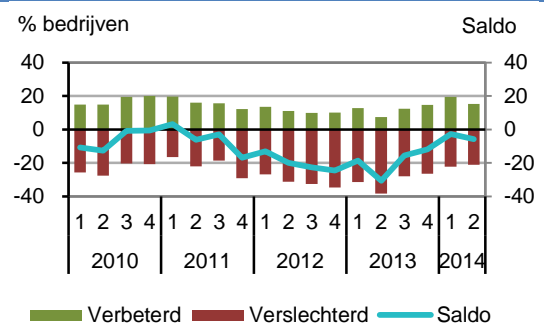
[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Winstgevendheid iets verslechterd

Bij ruim 60 procent van het Nederlandse bedrijfsleven is de winstgevendheid in het eerste kwartaal van 2014 niet of nauwelijks veranderd ten opzichte van een kwartaal eerder. Van de overige bedrijven meldde per saldo een kleine meerderheid van zes procent een verslechtering. Dit zijn er iets meer dan vorig kwartaal.

Met name in de transportsector nam het aantal ondernemers dat een verslechtering van de winstgevendheid zag toe.

Winstgevendheid vorig kwartaal

Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

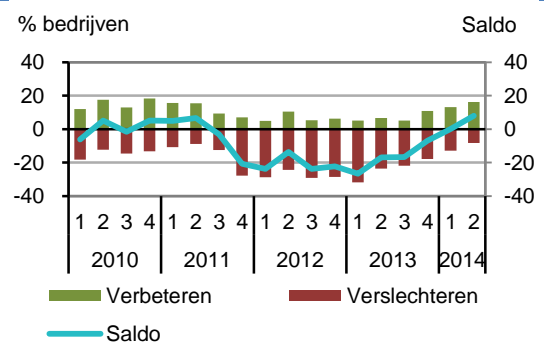
[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Verbetering economisch klimaat verwacht

Voor het tweede kwartaal van 2014 zijn er meer ondernemers die een verbetering van het economisch klimaat voorzien, dan die een verslechtering verwachten. Dit is voor het eerst in drie jaar tijd. Het aantal ondernemers dat een verbetering voorziet is gestaag toegenomen sinds medio 2013, terwijl het aantal ondernemers dat een verslechtering verwacht steeds kleiner werd.

In het eerste kwartaal hielden de ondernemers die het economisch klimaat zagen verbeteren of verslechteren elkaar in evenwicht. In de periode daarvoor was er volgens de ondernemers gedurende drie jaar onafgebroken sprake van een verslechtering van het economisch klimaat.

Verwachting economisch klimaat

Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

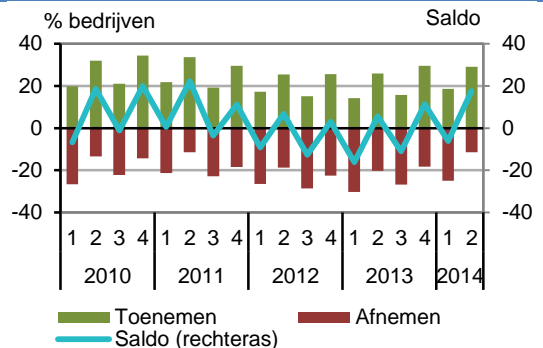
[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Meer omzet verwacht

De totale omzet zal naar verwachting toenemen in het tweede kwartaal. Bijna 30 procent van de ondernemers verwacht meer omzet terwijl ruim 10 procent een afname voorziet. Bijna 6 op de 10 verwacht eenzelfde omzet te behalen.

Een toename in het tweede kwartaal is niet ongebruikelijk, wegens seizoen effecten. De groep bedrijven die per saldo een toename verwacht is echter groter dan in de tweede kwartalen van 2012 en 2013.

Verwachting omzet

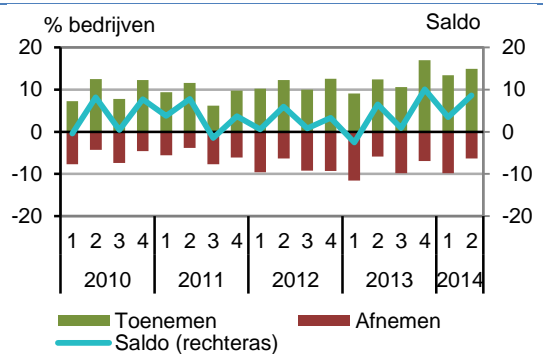
Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Groei van buitenlandse omzet verwacht

Het gedeelte van het bedrijfsleven dat exporteert, is over het algemeen optimistisch over de verwachte buitenlandse omzet. Per saldo 10 procent van de ondernemers denkt meer buitenlandse omzet te genereren. Dit is het vijfde kwartaal op rij, waarin de ondernemers die meer export verwachten in de meerderheid zijn ten opzichte van de ondernemers die krimp verwachten. Waar voorgaande kwartalen vooral ondernemers in de industrie en groothandel positief waren over de export, zijn nu ook de transporteurs en zakelijke dienstverleners positief geworden.

Verwachting omzet uit buitenland

Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

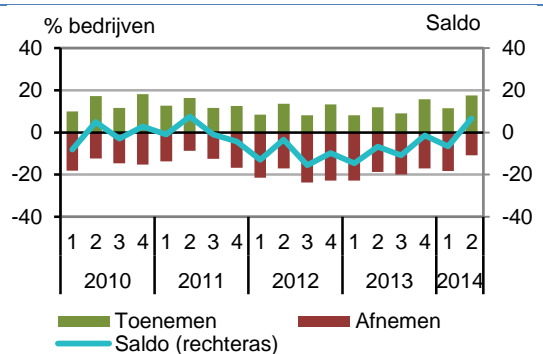
[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Meer inkooporders

Ondernemers zijn wat optimistischer gestemd door het herstel van het economisch klimaat. Ze verwachten dan ook meer omzet en meer bedrijvigheid in het tweede kwartaal. Dit optimisme leidt er ook toe dat ondernemers denken meer te gaan inkopen bij hun leveranciers. Voor het eerst in drie jaar zijn er meer ondernemers die denken hun inkopen uit te breiden dan ondernemers die denken hun inkoop te minderen.

Dit beeld is zichtbaar in alle sectoren van het bedrijfsleven. Vooral in de groothandel zal bij veel ondernemers de inkoop toenemen.

Verwachting inkooporders

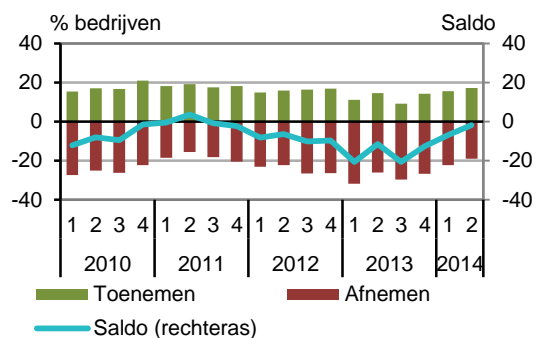
Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Ook investeringsplannen minder negatief

Ook over hun investeringsplannen voor 2014 zijn ondernemers minder negatief dan voorheen. Het aantal ondernemers dat denkt meer te gaan investeren in 2014 is verder toegenomen, terwijl ondernemers die een investeringsdaling verwachten in aantal is afgenomen. Per saldo houden beiden groepen elkaar nu nagenoeg in evenwicht. Overigens denkt een meerderheid (twee derde) van de ondernemers in 2014 evenveel te investeren als in 2013.

Verwachting investeringen

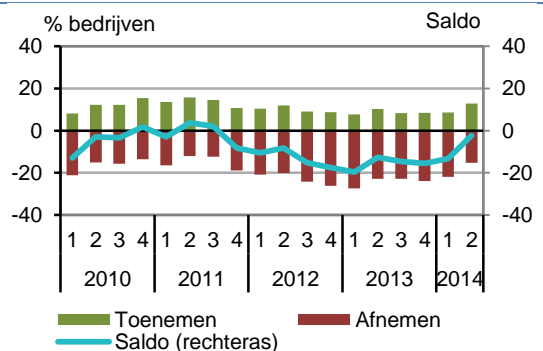
Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Ondernemers minder negatief over werkgelegenheid

Met het verbeteren van de economische omstandigheden, zijn ondernemers ook minder negatief geworden over de werkgelegenheid in hun bedrijf. Van de ondernemers denkt 15 procent dat hun personeelsbestand in het tweede kwartaal zal krimpen, het laagste aantal in bijna drie jaar tijd. Daartegenover verwacht 13 procent van de ondernemers juist meer personeel in te zetten, het hoogste aantal in drie jaar. In de afgelopen 2,5 jaar was het aantal ondernemers dat een krimp voorzag steeds beduidend groter dan het aantal dat een groei verwachtte.

Verwachting personeelssterkte

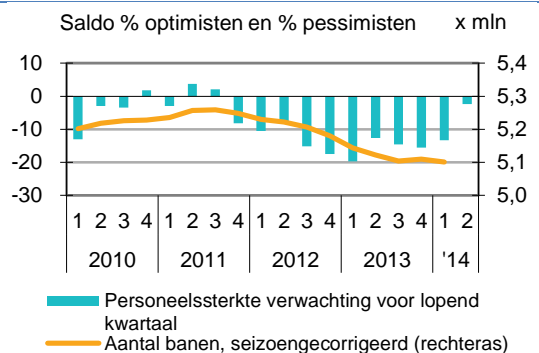
Bron: CBS, VNO-NCW, KvK, MKB Nederland, EIB

[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

Banenverlies bedrijfsleven neemt af

Veelal volgt de feitelijke ontwikkeling van de werkgelegenheid in het bedrijfsleven de uitgesproken verwachtingen van ondernemers. Sinds medio 2011 waren de verwachtingen van ondernemers over de werkgelegenheid onafgebroken (fors) negatief. Het aantal banen is sindsdien nagenoeg elk kwartaal afgenomen. In het vierde kwartaal vlakke het banenverlies al wat af.

Verwachting personeelssterkte en aantal banenbedrijfsleven

[Statline: conjunctuurenquête Nederland](#)

[Statline: banen](#)

Verwachting bedrijfsleven per provincie voor het lopende kwartaal 2014-2

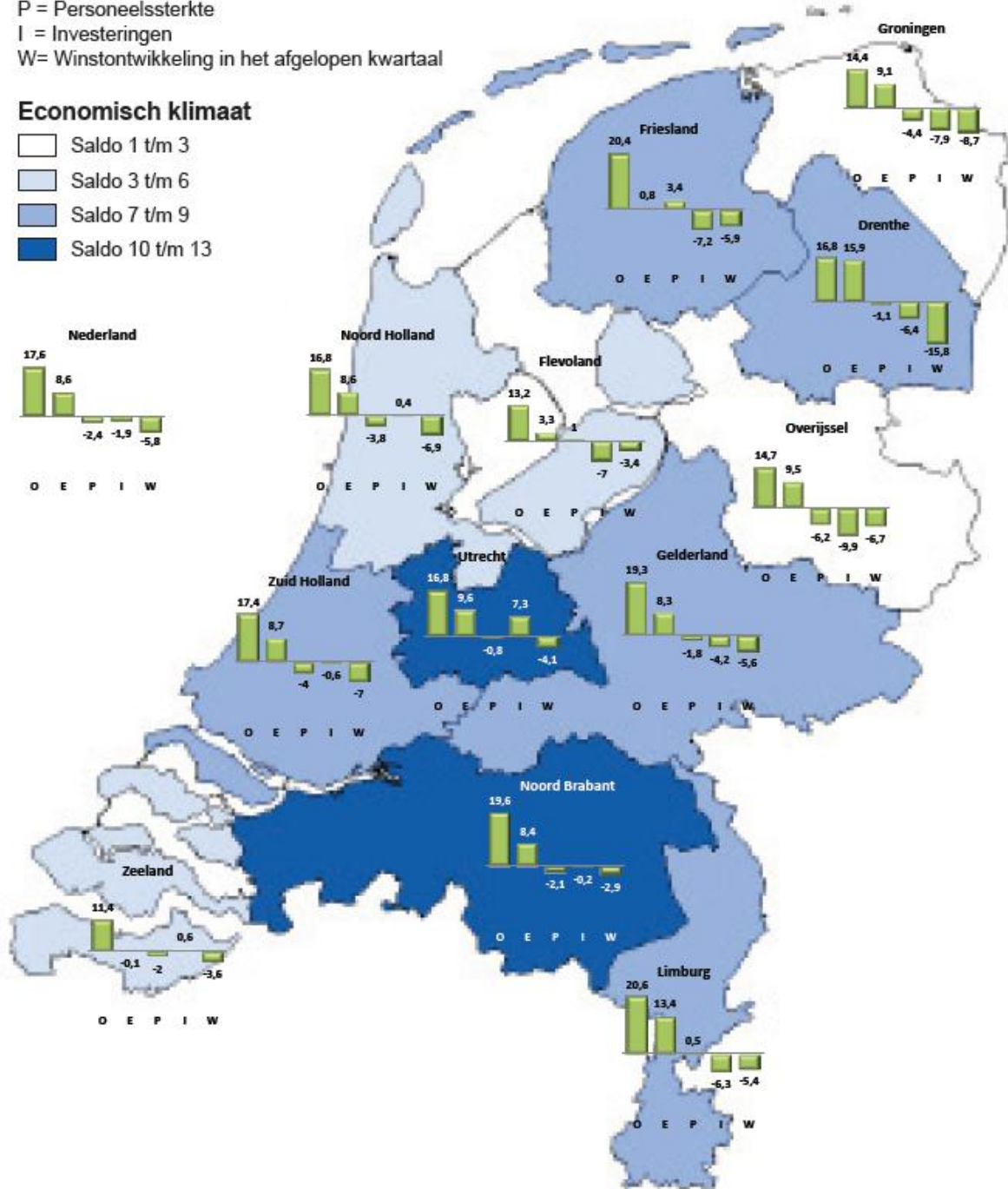
Weergegeven is het verschil tussen het percentage ondernemers dat een toename/verbetering en het percentage dat een afname/verslechtering verwacht per variabele.

Staafdiagrammen

- O = Omzet
- E = Export
- P = Personeelssterkte
- I = Investerings
- W = Winstontwikkeling in het afgelopen kwartaal

Economisch klimaat

- Saldo 1 t/m 3
- Saldo 3 t/m 6
- Saldo 7 t/m 9
- Saldo 10 t/m 13

Uitgelicht

Utrecht en Noord-Brabant voorop in herstel

De verwachtingen van de ondernemers lopen in delen van Nederland op een aantal punten uiteen. Los van de samenstelling van het bedrijfsleven per provincie is de verwachting van de ondernemers in de provincies Utrecht en Noord-Brabant duidelijk beter dan elders. Op de meeste variabelen scoren deze provincies boven gemiddeld. Utrecht heeft op de variabelen investeringen en het ondernemersklimaat ook de hoogste score van alle provincies.

De meest negatieve verwachting hebben de bedrijven in Groningen en Overijssel. Opmerkelijk is dat beide provincies op de variabele export wel boven gemiddeld scoren en op de andere variabele onder gemiddeld. De export is de variabele die de grootste spreiding vertoont. De export kan ook in de loop van het jaar sterk fluctueren. De variabele personeelsomvang vertoont de minste spreiding. Het verschil tussen de hoogste en de laagste score bedraagt 7,8 punten. Opmerkelijk is toch de hoge score van 3,4 in Friesland en de lage score van -4,0 in Zuid-Holland, na de provincies Overijssel (-6,2) en Groningen (-4,4). Na Noord-Holland en Noord-Brabant zijn in Zuid-Holland van de provincies de meeste bedrijven gevestigd. Het resultaat van deze provincie drukt daarom ook zwaar op de landelijke score. Opmerkelijk is echter ook dat, ondanks de regionale verschillen, de verwachting voor zowel de omzetestontwikkeling als het economisch klimaat op dit moment in alle provincies, geen enkele uitgezonderd, positief is en beter is dan het voorgaande kwartaal.

Kerntabel

Conjunctuurenquête Nederland; kerncijfers		2012				2013				2014		
Onderwerp	Antwoordcategorie	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	1e kw	2e kw	
		<i>% bedrijven</i>										
Omzet afgelopen 3 mnd	Omzet is gelijk gebleven	49,6	51,2	51,3	47,9	48,8	47,7	53,1	48,7	49,5	53,5	
	Saldo omzet afgelopen 3 mnd	3,8	-12,3	4,5	-14,2	-3,0	-21,5	1,8	-4,9	11,9	-1,5	
Omzet komende 3 mnd	Omzet zal gelijk blijven	56,4	55,9	57,0	51,8	55,5	53,8	57,5	52,2	56,4	59,4	
	Saldo omzet komende 3 mnd	-9,2	6,8	-12,6	3,0	-16,1	5,6	-11,0	11,3	-6,2	17,6	
Verkoopprijzen/tarieven komende 3 mnd	Verkoopprijzen/t. zullen gelijk blijven	71,3	83,5	83,0	75,1	70,7	85,5	86,2	83,3	75,5	88,8	
	Saldo verkoopprijzen/t. komende 3 mnd	14,9	2,8	-1,1	7,1	12,7	-2,2	-2,8	-0,1	11,4	2,3	
Waarde orderontvangst afgelopen 3 mnd	Orderontvangst is gelijk gebleven	48,7	50,7	49,8	44,6	47,2	48,2	51,1	48,6	48,2	52,0	
	Niet van toepassing	10,2	9,1	10,8	12,0	10,0	10,1	10,7	11,5	9,5	9,0	
	Saldo orderontvangst afgelopen 3 mnd	-7,0	-9,3	-7,1	-14,0	-12,1	-16,1	-6,5	-3,2	5,0	2,6	
Waarde orderontvangst komende 3 mnd	Orderontvangst zal gelijk blijven	55,0	54,5	54,1	49,5	53,3	55,4	56,1	52,2	57,0	58,8	
	Niet van toepassing	10,3	9,3	10,1	11,9	10,0	10,5	10,8	11,5	9,5	8,9	
	Saldo orderontvangst komende 3 mnd	-6,3	3,3	-11,9	-5,6	-12,7	0,0	-9,9	2,3	0,5	10,4	
Waarde buitenl. orderontv. komende 3 mnd	Buitenl. orderontv. zal gelijk blijven	37,5	37,8	36,4	33,1	35,6	37,5	38,5	33,9	40,9	43,7	
	Niet van toepassing	45,3	45,0	46,8	46,8	46,9	46,2	45,3	45,8	38,7	38,3	
	Saldo buitenl. orderontv. komende 3 mnd	-0,2	4,8	-0,1	1,3	-0,6	3,2	1,0	5,5	5,7	7,4	
Waarde te plaatsen orders komende 3 mnd	Inkoop orders zullen gelijk blijven	50,1	48,2	46,4	47,6	49,2	48,7	49,4	50,3	52,4	54,1	
	Niet van toepassing	20,1	21,1	21,9	16,2	19,8	20,5	21,7	16,9	18,0	17,6	
	Saldo inkoop orders komende 3 mnd	-12,9	-3,4	-15,6	-9,7	-14,7	-6,7	-10,8	-1,4	-6,6	6,6	
Oordeel orderpositie	Orderpositie is normaal	69,1	67,1	66,9	65,5	63,9	63,8	65,2	68,1	72,1	73,4	
	Niet van toepassing	0,8	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	
	Saldo oordeel orderpositie	-20,4	-23,1	-25,2	-27,5	-28,9	-29,7	-27,4	-23,2	-17,1	-15,8	
Oordeel buitenlandse orderpositie	Orderpositie buitenland is normaal	41,3	42,0	43,1	42,2	43,2	42,6	43,6	44,4	51,0	51,4	
	Niet van toepassing	47,2	45,7	45,7	45,6	44,9	43,7	44,2	43,5	37,5	37,2	
	Saldo oordeel orderpositie buitenland	-5,7	-6,7	-5,9	-7,1	-7,4	-9,3	-6,8	-6,4	-4,2	-4,4	
Belemmeringen	Geen belemmeringen	41,8	39,3	36,5	36,9	35,2	32,9	34,9	38,3	42,4	44,9	
	Onvoldoende vraag	29,7	31,0	31,4	32,6	35,3	33,4	34,0	31,9	29,6	27,6	
	Tekort aan arbeidskrachten	3,7	3,9	4,2	4,1	2,7	2,8	2,5	3,1	2,5	2,8	
	Productiemiddelen, materiaal, ruimte	1,5	1,3	1,3	1,4	0,9	1,1	1,1	1,4	3,1	3,3	
	Financiële beperkingen	12,0	12,5	14,0	12,0	12,9	13,4	13,5	13,1	11,3	11,9	
	Weersomstandigheden	5,1	4,5	5,3	4,1	4,8	9,5	6,8	3,9	4,6	3,6	
	Andere oorzaken	6,2	7,4	7,2	8,8	8,0	6,8	7,2	8,3	6,5	5,9	
Personeelssterkte afgelopen 3 mnd	Personeelssterkte is gelijk gebleven	66,8	67,0	66,1	62,5	59,5	61,8	64,3	63,0	64,1	67,3	
	Saldo personeelssterkte afgelopen 3 mnd	-8,7	-12,4	-10,4	-11,8	-21,3	-20,1	-14,0	-13,3	-12,3	-7,8	
Personeelssterkte komende 3 mnd	Personeelssterkte zal gelijk blijven	68,8	68,0	66,7	65,2	65,0	67,0	68,8	67,7	69,4	72,1	
	Saldo personeelssterkte komende 3 mnd	-10,5	-8,2	-15,2	-17,5	-19,7	-12,6	-14,6	-15,5	-13,3	-2,4	
Verwachte investeringen verslagjaar	Investeringen zullen gelijk blijven	62,1	61,7	57,0	56,7	57,1	59,4	61,0	59,0	62,1	63,6	
	Saldo investeringen verslagjaar	-8,2	-6,5	-10,2	-9,8	-20,7	-11,6	-20,7	-12,7	-7,0	-1,9	
Economisch klimaat afgelopen 3 mnd	Economisch klimaat is gelijk gebleven	60,4	58,1	60,7	60,5	58,6	58,0	66,0	67,7	69,8	72,4	
	Saldo economisch klimaat afgelopen 3 mnd	-28,8	-31,5	-28,9	-30,0	-33,3	-34,9	-23,8	-14,7	-6,2	-1,3	
Economisch klimaat komende 3 mnd	Economisch klimaat zal gelijk blijven	66,4	65,2	65,5	65,3	63,3	69,7	73,0	71,1	74,0	75,6	
	Saldo economisch klimaat komende 3 mnd	-23,8	-13,7	-23,7	-22,2	-26,6	-16,9	-16,6	-7,0	0,2	8,0	
Winstgevendheid afgelopen 3 mnd	Winstgevendheid is gelijk gebleven	59,6	57,8	57,5	55,2	55,8	54,3	59,6	59,0	58,3	63,6	
	Saldo winstgevendheid afgelopen 3 mnd	-13,1	-20,0	-22,6	-24,5	-18,6	-30,7	-15,5	-11,8	-2,8	-5,8	

NB. De antwoordcategorie **Saldo** betreft het percentage bedrijven met een positief antwoord minus het percentage bedrijven met een negatief antwoord op de gestelde vraag.